

Δεκέμβρης: Η εξέγερση που άλλαξε τα media

του Άρη Χατζηστεφάνου

«Θα μας απαγάγουν», εκμυστηρευόταν με τρόμο ο εκδότης μιας μεγάλης αθηναϊκής εφημερίδας σε διευθυντικά στελέχη της επιχείρησής του, καθώς οι φλόγες του Δεκέμβρη του 2008 φώτιζαν την Αθήνα και άλλες μεγάλες πόλεις της Ελλάδας. «Δεν ήταν σχήμα λόγου, το πίστευε», μου έλεγαν τότε γνωστοί δημοσιογράφοι, που είχαν σχεδόν καθημερινή επαφή μαζί του.

Ένας αστός που φοβάται όχι απλώς για την επιβίωση της κυβέρνησης που βρίσκεται στην εξουσία και εκπροσωπεί τα συμφέροντά του, αλλά για την ίδια του τη ζωή, είναι ένα φαινόμενο που συναντάται σπάνια στην ιστορία του καπιταλισμού. Και αυτός ο φόβος, όσο αβάσιμος και αν ήταν, θα άλλαζε για πάντα την πορεία των ελληνικών ΜΜΕ, βάζοντας οριστικά τέλος σε αυτό που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε σαν ενημέρωση στα χρόνια της μεταπολίτευσης.

Ο φόβος δεν αφορούσε την ίδια τη δράση των εξεγερμένων, η οποία στο κάτω-κάτω θα μπορούσε να ελεγχθεί έστω και με μεγάλο κόστος από το στρατό (όπως φέρεται να πρότεινε η Ντόρα Μπακογιάννη και όπως δήλωσε δημοσίως ο Στέφανος Μάνος). Σχετιζόταν με το γεγονός ότι μεγάλα τμήματα του πληθυσμού δεν ήταν έτοιμα να καταδικάσουν την εξέγερση, όπως θα περίμενε κανείς από τον μικροαστικό κορμό μιας κοινωνίας που συνηθίζει να τρέφεται με νόμο και τάξη. Και μόνο το γεγονός ότι ακραία συντηρητικοί δημοσιογράφοι και σχολιαστές του ΣΚΑΙ αναγκάζονταν να κάνουν διάκριση ανάμεσα στην καταστροφή μικρών καταστημάτων και στο σπάσιμο τραπεζών (σαν να αναγνώριζαν εμμέσως ότι υπάρχει μια λογική πίσω από την καταστροφή μιας τράπεζας) αντικατόπτριζε το κλίμα που επικρατούσε σε σημαντικά τμήματα της κοινωνίας.

Αυτό το γεγονός όμως έφερνε τους ιδιοκτήτες των ΜΜΕ αντιμέτωπους με μια κατάσταση που δεν είχαν αντιμετωπίσει μετά την πτώση της δικτατορίας. Πώς προωθείς στο σύνολο του πληθυσμού θέσεις και απόψεις με τις οποίες διαφωνεί μεγάλο τμήμα του ακροατηρίου σου, χωρίς να χάσεις σημαντικά ποσοστά αναγνωσιμότητας, ακροαματικότητας ή τηλεθέασης; Πριν από το Δεκέμβρη και την οικονομική κρίση που ακολούθησε, η απάντηση ήταν απλή: φροντίζεις το μήνυμά σου να κυριαρχεί στις σελίδες των εφημερίδων και τους δέκτες των τηλεοράσεων αλλά αφήνεις αρκετές εναλλακτικές φωνές (αυτό που συνήθως αποκαλούσαμε «αριστερά άλλοθι») να εκφράζουν την αντίθετη άποψη. Με αυτό τον τρόπο τα ΜΜΕ εξυπηρετούσαν το διττό ρόλο ενός δημοσιογραφικού οργανισμού στον καπιταλισμό: από τη μία είναι φορείς και μεγάφωνα της κυρίαρχης ιδεολογίας αλλά παράλληλα μπορούν να είναι και κερδοφόρες επιχειρήσεις ικανοποιώντας διαφορετικά ακροατήρια.

Παρεμπιπτόντως η μοναδική στιγμή στην μέχρι τότε δημοσιογραφική μου καριέρα, που είχα δει να παραβιάζεται αυτό το μοντέλο ήταν το «μιντιακό πραξικόπημα» που πραγματοποιήθηκε μετά την παράδοση από του Αμπντουλάχ Οτζαλάν στην Τουρκία, όταν το σύνολο των ΜΜΕ έλαβε εντολή να στηρίξει άνευ όρων την κυβέρνηση Σημίτη.

Ο Δεκέμβρης όμως και τα γεγονότα που ακολούθησαν απαιτούσε ένα μιντιακό πραξικόπημα διαρκείας και μάλιστα με ποιοτικά διαφορετικά χαρακτηριστικά. Απαιτούσε να κρύψεις πληροφορίες και φωτογραφίες, όπως έκανε ο Ελεύθερος Τύπος με τις φωτογραφίες του Τσιρώνη και τους οπλοφόρους ΜΑΤατζήδες. Απαιτούσε να εφεύρεις ψεύτικα αρχαία ρητά, όπως έκανε... πάλι ο Ελεύθερος Τύπος με την υποτιθέμενη ρήση του Ισοκράτη για τη δημοκρατία. Δημοσιογράφοι έπρεπε να λένε ψέματα ότι κάηκε η Εθνική Βιβλιοθήκη (Τα Νέα) και διευθυντές καναλιών να προβλέπουν ένα νέο κύμα ένοπλων τρομοκρατικών οργανώσεων (ΣΚΑΙ).

Αυτό το μιντιακό πείραμα αποτέλεσε και την καλύτερη

προετοιμασία των μεγάλων εκδοτικών και τηλεοπτικών ομίλων για το πογκρόμ προπαγάνδας που θα ξεκινούσαν λίγα χρόνια αργότερα με την επιβολή των μνημονίων. Τη στιγμή που ο κόσμος αφουγκραζόταν, έστω και ασυνείδητα, τη μεγάλη κρίση που ερχόταν (με τον ίδιο τρόπο που κάθε μεγάλη εξέγερση προηγείται και προβλέπει μια μεγάλη κρίση) οι ιδιοκτήτες των ΜΜΕ ετοιμάζονταν απόλυτα συνειδητά να αντιμετωπίσουν την οργή του κόσμου.

Προφανώς ο μηχανισμός των ΜΜΕ δεν ήταν έτοιμος για μια τέτοια αλλαγή. Μεγάλες εφημερίδες, όπως πχ αυτές του συγκροτήματος Λαμπράκη, δεν τολμούσαν μέχρι τότε να διασπείρουν ψευδείς ειδήσεις ή να τυπώνουν πρωτοσέλιδα που θύμιζαν προπαγανδιστικές αφίσες του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Εφεδρείες παλιών δημοσιογράφων αλλά και νέοι συντάκτες που έκαναν τα πρώτα τους βήματα στο προηγούμενο σκηνικό, κρατούσαν ισχυρές αντιστάσεις. Ο Ρούσος Βρανάς μπορούσε να γράφει στα Νέα ότι η πραγματική βία δεν είναι αυτή των εξεγερμένων αλλά της αστυνομίας, της δικαιοσύνης, των τραπεζών και της κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Ο θύμιος Καλαμούκης μπορούσε να απαντά ζωντανά στον αέρα στα υστερικά επιχειρήματα του Άρη Πορτοσάλτε για τα επεισόδια στο κέντρο της Αθήνας. Τέτοιου είδους θύλακες ανεξάρτητης ενημέρωσης έπρεπε να σιγήσουν πάση θυσία, ακόμη και αν το κόστος ήταν τεράστια ποσά σε κυκλοφορία και έσοδα από διαφημίσεις. Δημοσιογράφοι έπρεπε να φιμωθούν με την απειλή της απόλυσης και άλλοι να απομακρυνθούν άμεσα. Η διαδικασία αυτής της αλλαγής διήρκεσε περίπου τρία χρόνια και ολοκληρώθηκε με την επιβολή του πρώτου μνημονίου, όταν η οικονομική κρίση προσέφερε και το απαραίτητο άλλοθι για τις μαζικές απολύσεις δημοσιογράφων.

Όσο όμως τα κυρίαρχα μέσα δημιουργούσαν ένα μονομπλόκ ενημέρωσης, τόσο η πρωτοκαθεδρία τους αμφισβητούνταν από νέες μορφές ενημέρωσης που εμφανίζονταν για πρώτη φορά στο διαδίκτυο. Η κάλυψη των γεγονότων το βράδυ της δολοφονίας από το Athens Indymedia αποτέλεσε αυτό που θα λέγαμε αλλαγή παραδείγματος στον τρόπο διάχυσης και ελέγχου πληροφοριών. Ένα

μέσο, που από τη φύση του αρνείται την υποτιθέμενη «αντικειμενικότητα» της αστικής ενημέρωσης, κατάφερε να προσφέρει πιο ακριβείς και καλύτερα διασταυρωμένες πληροφορίες. Το μονοπώλιο στη ροή πληροφοριών αμφισβητούνταν ριζικά, γεγονός που έπαιξε καθοριστικό ρόλο και στον τρόπο ενημέρωσης των πολιτών στην κρίσιμη δεκαετία των μνημονίων που ακολούθησε.

Το μαύρο σκηνικό που άρχιζαν να δημιουργούν τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης γεννούσε αυτομάτως το δικά του αντισώματα.